

BARON WENCKHEIM KEERT TERUG

Waarschuwing

Hij nam een appel uit de fruitmand, wreef hem schoon, hield hem in het licht om te zien of hij overal glansde en bracht hem naar zijn mond, alsof hij erin wilde bijten, maar hij beet niet, hij trok hem weg bij zijn mond en begon hem in zijn hand rond te draaien, terwijl hij zijn blik over de voor hem verzamelde groep liet glijden, waarna hij de hand met de appel op zijn schoot liet zakken en na een diepe zucht licht achteroverleunde, en na die lange stilte, die hoe genaamd niets betekende, zei hij dat ze hem mochten aanspreken zoals ze wilden, hoewel hij hun aanraadde om hem helemaal niet aan te spreken, want hij zou wel kunnen zeggen dat ze hem met dit of dat moesten aanspreken, maar dat zou allemaal geen enkele zin hebben, aangezien hij zich hoe dan ook niet aangesproken zou voelen, u zult mij, sprak hij met een metalige stem, gewoon nooit kunnen aanspreken, want u kunt niet met aanspreekvormen omgaan, maar voor mij is het voldoende als u enigszins met de instrumenten kunt omgaan, want dat is waar het vanaf nu over zal gaan, dat u goed met uw instrumenten kunt omgaan, u moet namelijk iets tot klinken brengen, tot klinken, herhaalde hij met stemverheffing, met andere woorden: tot leven brengen, lichtte hij toe, en daartoe moest hij alles weten, waarbij hij er nu maar niet op inging dat hij hoe dan ook vanzelfsprekend van alles op de hoogte was, hetgeen echter ook betekende dat zij, en hij hief zijn hand op met de appel, en terwijl hij de appel met vier vingers stevig in zijn hand geklemd hield, strekte hij zijn wijsvinger uit, wijzend naar hen, dat u, heren musici, mij onmiddellijk alles moet vertellen, u mag geen geheimen voor me hebben, dat is de hoofdzaak, ik wil alles tijdig weten, los van het feit dat ik – ik herhaal – alles al tot in het kleinste detail van tevoren weet, u mag niets voor mij verzwijgen, zelfs de allerkleinste futiliteit

moet u mij melden, vanaf dit moment heeft u een zo ongelimiteerd mogelijke rapportageplicht, ik vraag uw vertrouwen, en hij begon uit te leggen wat hij bedoelde met de uitspraak dat iets, in dit geval dus het vertrouwen, zo ongelimiteerd mogelijk moest zijn, anders kwamen ze namelijk nergens toe met elkaar, dit wilde hij hun meteen al bij het begin nadrukkelijk onder de aandacht brengen, ik wil weten, zei hij, hoe u uw instrument uit het foedraal haalt en waarom u het zo doet, en het woord instrument moesten ze nu voor het gemak in de algemene betekenis opvatten, legde hij uit, zonder nu in te gaan op de vraag wie de viool bespeelde of de piano of wie de bandoneon in handen had of de contrabas of de gitaar, hij vatte nu alles samen met het woord instrument, want het gaat erom, zei hij, dat ik wil weten wat voor snaren de strijkers gebruiken, hoe ze hun snaren stemmen en waarom juist zo, hoeveel reservesnaren ze in de kist hebben voor de voorstelling, ik wil weten, en de metalige toon werd sterker in zijn stem, hoelang de bandoneonspelers en de pianisten hebben geoefend, hoeveel minuten, uren, dagen, weken en jaren, wat ze vandaag hebben gegeten en wat ze morgen willen eten, of ze van de lente houden of de winter, de zon of de schaduw, alles, begrijpt u, het exacte model van de stoel waarop u zit te oefenen, in welke hoek u de muziekstandaard precies neerzet, ook van de hars wil ik weten, in dit geval bij de violisten, waar u die koopt en waarom daar, de domste gedachten die u over de neerdwarrelende harspoeder te binnen schieten wil ik kennen, ik wil weten wanneer u uw nagels knipt en hoe, en naast dit alles, zei hij achteroverleunend in de stoel, wilde hij hun aan het verstand brengen dat hij met alles weten bedoelde, en ze moesten hem niet zo verschrikt aanstaren, dat hij zelfs van de meest futiele kleinigheden op de hoogte gesteld wilde worden, waarbij zij ook moesten weten dat hij, die ze in essentie een soort impresario konden noemen, mocht iemand ernaar vragen, dat hij dus elke stap van hen zou volgen, de kleinste beweging, terwijl hij van tevoren al precies wist wat die allerkleinste beweging zou zijn, waarvan ze dus verplicht waren verslag uit te brengen, en als zodanig bevonden ze zich dus tussen twee vuren, kort samengevat: enerzijds was daar het onvoorwaardelijke vertrouwen en de onbe-

grensde rapportageplicht en anderzijds de onmiskenbare, maar voor hen lastige en zelfs onoplosbare paradox – en dit moesten ze vooral niet proberen te begrijpen – dat hij alles wat ze hem verplicht rapporteerden bij voorbaat al wist, veel beter dan zijzelf, die contractuele samenwerking speelde zich dus vanaf nu tussen twee vuren af, een samenwerking waarvan zij moesten weten, dat moest hij er nog even aan toevoegen, voegde hij er nog even aan toe, dat die onvoorwaardelijk en vanzelfsprekend een eenzijdige en exclusieve afhankelijkheid betekende, u, zo vervolgde hij, en hij begon de glanzende appel in het stralende licht rond te draaien, kunt met niemand delen wat u mij vertelt, onthoud dat voor eens en altijd, alles wat u vertelt is uitsluitend voor mij bestemd, en niemand anders, waarbij u er onder geen enkele omstandigheid op kunt rekenen dat ik, en hij wees naar zichzelf met de appel in de hand, na dit voor u allesbepalende gesprek wat dan ook aan u zal vertellen of uitleggen, of toelichten, of herhalen, zodat u er dus goed aan doet nu naar mijn woorden te luisteren, en ik maak nu een grapje, alsof u Onze Lieve Heer zelf hoort, die gewoon van u verwacht dat u weet wat u in een gegeven geval moet doen, weet ik veel, zuig het maar uit uw duim, maar dit is zoals het is, en u mag geen fouten maken, en de metalige stem dreunde nog onheilspellender, fouten zijn er eenvoudigweg niet, omdat ze niet mogelijk zijn – alle aanwezigen, meende hij, waren in staat om dit te accepteren, al wilde hij natuurlijk niet beweren dat de samenwerking vanaf het moment dat hij één keer, nu dus, helder en gedetailleerd de werkelijke inhoud ervan presenteerde, hun veel plezier zou bezorgen, van plezier zou geen sprake zijn, ze konden het beter nu meteen als lijden beschouwen, want daarmee zouden ze beter af zijn, als ze niet aan plezier dachten maar al vanaf het aller-eerste begin aan lijden, aan bloed, zweet en tranen, want hun stond inderdaad leed te wachten, bitter, uitputtend, ellendig werk, waarmee ze binnenkort, als enige prestatie van hun ensemble, weliswaar ongewild, datgene waarvoor ze waren ingeschakeld zouden inpassen in de Schepping, dus fouten maken was hier niet mogelijk, er werd niet gerepeteerd of voorbereid, niets van ‘laten we opnieuw beginnen’ en dat soort dingen, dit is geen milonga, waar jullie vandaan

komen, hier moet je meteen weten wat je te doen staat, en hoe misleidend die woorden in essentie ook waren – zelfs bij de oppervlakkige formulering waarvan hier sprake was – ze deden tenminste niet geheimzinnig over het bloed, het zweet en de tranen en de vreugdeloosheid waarover hij al gesproken had en die hun ten deel zouden vallen: wat ze gingen doen zou hun geen genot verschaffen, want wat stelt u individueel nou eigenlijk voor, een zootje krassende lawaaimakers bent u, die allemaal ieder voor zich klungelen op die instrumenten en geen enkele invloed hebben op het geheel, in dit geval de productie die zal worden opgevoerd, u kunt namelijk op geen enkele manier naar uzelf herleiden wat u samen betekent, anders gezegd: ze moesten dus onder ogen zien dat ze met het geheel helemaal niets te maken hadden, dat kwam op de een of andere manier vanzelf tot stand wanneer zij zich volledig aan de overeenkomst hielden, Joost mag weten hoe, maar het zou tot stand komen, hij wist nu al, om het nog eens te zeggen, dat het zo zou gaan, want het moest zo gaan en ze konden er het beste maar in berusten en geen vragen stellen, bijvoorbeeld hoe het mogelijk was, als ze ieder voor zich klungelaars waren, dat het geheel dan iets totaal anders was, op die vraag was hij niet bereid te antwoorden, zei hij met vermoeide arrogantie, nee, want het ging hun niets aan, ze moesten er maar in berusten dat ze in werkelijkheid met hun geklungel ieder apart niets bijdroegen aan het geheel, iets anders hoefden ze niet in hun hoofd te halen, en dit moest ook genoeg zijn, ze zouden hem kwellen als ze een antwoord probeerden los te krijgen, want hij werd al met afkeer vervuld door het idee dat hij bij dit gezeur keer op keer eraan moest denken hoe ze die strijkstok over de snaren konden laten gaan of op die toetsen konden rammen zonder ook maar iets van het geheel te begrijpen, want het geheel, dat steeg boven hen allemaal uit, hij kreeg al de koude rillingen, moest hij eerlijk zeggen, als hij dacht aan de mogelijkheid van hun meelijwekkende gehengel naar antwoord op de vraag in hoeverre hun individuele prestaties werden overstegen door het geheel, maar daar moesten ze het maar niet over hebben, zei hij hoofdschuddend, ook al zag hij helder met wat voor figuren hij – hoe treurig of beter gezegd: lachwekkend dat ook was – moest

samenwerken, uiteindelijk zou het tot stand komen en zelfs vanaf het begin klinken zoals het volgens de verwachting moest klinken, en oproer, klonk het plotseling zacht, zelfs maar vage plannen tegen mij of voorstellen waarin het verlangen naar voren komt om iets anders te doen dan wat ik wil, daar moet u niet over durven dromen, u moet het uit uw hoofd zetten, of daar in elk geval uw best voor doen, want het loopt slecht af als u dat zou proberen, en dit is een waarschuwing, weliswaar geen goed bedoelde waarschuwing, want u mag hier slechts één wijs spelen en ook dat op slechts één manier, waarbij ik, en hij wees naar zichzelf met de appel in zijn hand, beide elementen van de samenwerking bepaal, u, heren, zult musiceren zoals ik het aangeef, en u moet me maar geloven want ik spreek uit ervaring, het is niet de moeite waard om tegen mij in te gaan, het heeft gewoon geen zin, u mag erover fantaseren dat het ooit anders zal zijn, als ik er maar van weet, u mag ervan dromen als u het mij maar bekent, want het zal nooit anders zijn, het zal altijd zo zijn, zolang ik van deze productie, ja, laten we bij deze term blijven, de impresario ben, zal ik bepalen wat er gebeurt, en dat 'zolang' is de eeuwigheid, want ik contracteer u voor één enkele productie, die voor u in deze hoedanigheid de enig mogelijke productie is, voor u is namelijk elke andere productie op dit niveau uitgesloten en is er dus geen daarna en daarvoor, en afgezien van het notoir schamele honorarium is er ook geen enkele beloning, uiteraard, er zal dus geen vreugde zijn en geen troost, als we klaar zijn, dan is het klaar en dat is het, maar ik kan u verklappen, verklapte hij nu, en de metalige stem leek een beetje milder te klinken, dat er ook voor mij geen vreugde zal zijn en geen troost, en ik bedoel niet alleen dat het me eigenlijk geen barst uitmaakt of er vreugde en troost zullen zijn, of wat u na onze overeenkomst denkt, voelt of doet, en hoe u uw beklagenswaardige deelname zult uitleggen en wat u uzelf dus allemaal gaat voorliegen, dat bedoel ik dus niet alleen, maar ook dat ik hier zelf geen plezier aan beleef en mijn beloning ook niet tegenover datgene staat wat we hier productie noemen, die moet namelijk plaatsvinden omdat ze nu eenmaal zal plaatsvinden, en dat is alles, ik houd niet van u en haat u niet, u mag van mij allemaal creperen, als er

iemand uitvalt, komt er wel een ander voor in de plaats, ik zie van tevoren wat er gaat gebeuren, ik hoor van tevoren wat er zal klinken, en het gaat plaatsvinden, zonder vreugde en troost, opdat zoiets nooit meer zal plaatsvinden, ik ben dus ook niet blij als ik samen met u, heren musici, op het podium verschijn, ik zal geen greintje geluk voelen als alles uitgevoerd wordt volgens de bestelling die tot stand gekomen is door een mogelijkheid, want – en dit wilde ik u nog ten afscheid zeggen – ik houd niet van muziek, dus ook niet van wat we hier met z'n allen tot stand gaan brengen, ik ben degene die hier slechts toezicht houdt, ik ben degene die niets scheidt, alleen voorafgaand aan elke toon aanwezig is, want ik ben degene die alleen maar wacht tot het in Godsnaam eindelijk allemaal is afgelopen.

László Krasznahorkai

Baron Wenckheim keert terug

Vertaald uit het Hongaars
door Mari Alföldy

De vertaalster ontving voor deze vertaling een werkbeurs
van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

De vertaling kwam gedeeltelijk tot stand in het
Hongaars vertalershuis te Balatonfüred.

Eerste druk oktober 2019
Tweede druk december 2019
Derde druk april 2020

Oorspronkelijke titel *Báró Wenckheim hazatér.*

Uitgeverij Magvető, Boedapest

© László Krasznahorkai 2016

© Nederlandse vertaling Mari Alföldy /

Uitgeverij Wereldbibliotheek 2019

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Nico Richter

Omslagillustratie © Jaroslav Blaminsky / Trevillion Images

Foto auteur © Koos Hageraats

NUR 302

ISBN 978 90 284 2743 3

www.wereldbibliotheek.nl

Voor eeuwig, zo lang als het duurt

Iedere gelijkenis of overeenkomst van in de roman
voorkomende karakters, namen of plaatsen
met de werkelijkheid is uitsluitend het werk van
het rottige toeval en niet de intentie van de schrijver.

TRRR...

Ik maak je kapot, grote pief

Hij wilde niet naar het raam toe gaan, hij keek er alleen van een Heerbiedige afstand naar, alsof die hem zou beschermen, die paar passen die hij had gezet om er weg te komen, maar hij bleef er uiteraard wel naar kijken, hij kon er zelfs zijn ogen niet van afhouden, want hij probeerde zo uit de binnenkomende geluiden op te maken wat er buiten gaande was, maar er waren helaas net geen geluiden, dus kon hij alleen maar vaststellen dat het stil was, en wat dat betrof: het was al een hele tijd stil, maar na alles wat hij sinds gisteren had doorgemaakt was het niet eens meer nodig om er weer naartoe te gaan en het piepschuim weg te halen om zo door de vrijgemaakte spleet naar buiten te kijken, want het was niet moeilijk om te concluderen dat het meisje nog steeds niet was weggegaan, ook in de veilige dekking van het piepschuim van het merk Hungarocell dat de gebeurtenissen van buiten aan zijn ogen onttrok wist hij heel precies dat ze niet was opgerot maar nog steeds tegenover de hut stond, op zo'n vijftiwintig passen van hem verwijderd, hij zei dus tegen zichzelf: 'Ik ga er niet naartoe, ik kijk niet naar buiten', en een tijdlang bleef het inderdaad zo, hij stond op een veilige afstand van het raam te luisteren, als het ware beschermd door de Hungarocell, en vanuit die bescherming bleef hij tegen zichzelf zeggen, niet alleen vanbinnen, in zijn hoofd, maar ook halffluid, dat het geen zin had de Hungarocell-plaat opnieuw weg te halen, hij zou met hetzelfde uitzicht worden geconfronteerd, hij zou er niets mee opschieten, zei hij hoofdschuddend, alsof hij al wist dat hij het toch weer weg zou halen, en steeds opnieuw, maar wat moest hij doen, hij was in de war, sinds gisteravond, 17.03, dus het vallen van de avond, had hij erop gehoopt dat het allemaal wel afgelopen zou zijn, maar het was niet afgelopen, en de nacht kwam, en de ochtend kwam, en elke keer daarna, als hij

het piepschuim uit de spleet peuterde, twijfelde hij er al bij het maken van die beweging niet aan dat hij door de spleet weer hetzelfde zou zien, namelijk dat het meisje, zodra zij opmerkte dat het piepschuim voor zijn zogenaamde raam bewoog en dat zij dus haar vader te zien zou krijgen, haar mond minachtend zou vertrekken en haar achterlijke bord omhoog zou houden, met een glimlach op haar gezicht waarvan hij koude rillingen kreeg, want die glimlach deelde hem mee dat hij ging verliezen, dus hij bleef zich een tijdlang concentreren op de totale situatie buiten, maar op een gegeven moment hield hij het niet langer uit, en aangezien er geen enkel geluid van buiten kwam, haalde hij het piepschuim weer uit de spleet, en hij zette het ook meteen weer terug, want uiteraard had hij in één enkel ogenblik de situatie overzien en daardoor, niet voor het eerst overigens sinds dit gedoe begonnen was, waren zijn handen zo hard gaan trillen dat er kleine stukjes van de Hungarocell-plaat afbraken, terwijl hij die in de spleet terug probeerde te duwen, maar hij kon zijn hand niet tot stilstand brengen, hij bleef maar kijken naar zijn trillende hand, en daardoor werd hij door een plotselinge woede overvallen die hem nog nerveuzer maakte, want hij wist zeker dat hij vanuit die woede geen goede beslissing kon nemen, terwijl dat heel hard nodig was, en hij begon op zichzelf in te praten, weer halffluid: ‘Kalmere nou, kalmere eindelijk toch’, en daar slaagde hij ook enigszins in, dus alleen de nervositeit bleef, en dit gaf hem wel een beetje geesteskracht, dat ondanks de nog steeds opspelende zenuwen de plotselinge woede toch maar was, dus in die toestand keerde hij terug tot de vraag waaróm daar buiten gebeurde wat er gebeurde, hij had namelijk uiteraard wel door wát er gebeurde: nog steeds niets nieuws, terwijl hij zich steeds moeilijker kon beheersen, hij voelde de plotselinge woede weer terugkomen, en het liefst had hij hard geschreeuwd dat ze moesten opdonderen voor het te laat was, de lokale televisieploeg en het lokale journaal, die het meisje had opgetrommeld, dat ze hiermee moesten ophouden en samen met haar moesten opsodemieteren zolang ze daartoe de kans hadden, maar hij schreeuwde niet en ze hielden er ook niet mee op, en sode-mieterden niet op, vooral zij niet, het meisje, voor geen seconde

verliet ze haar 'post', in tegenstelling tot de journalisten, die af en toe wegslopen om eten te halen of te piesen of zich op te warmen en ten slotte, zo meende hij tenminste, 's nachts om te slapen, om tegen de ochtend, weliswaar in een kleiner aantal, terug te komen, maar zij niet, het meisje, zij bleef, haar hele wezen straalde dat uit, en de stand waarin zij wortel had geschoten op een punt vanwaar ze elke minuscule beweging bij het raam van de hut kon zien, maakte ook de indruk dat ze niet van plan was om te vertrekken voordat ze had gekregen wat 'die etterbult' haar, zoals ze in haar eerste interview ter plaatse verklaard had, sinds haar geboorte verschuldigd was, wat vanuit het perspectief van de Professor je reinste onzin was, want waarom zou hij wie dan ook iets verschuldigd zijn, laat staan deze verwende bastaard, die, zo meende hij, door een goedkope truc van de Boze verwekt en ter wereld gekomen was, afgezien dan van zijn eigen onverantwoorde en onvoorzichtige gedrag, tezamen met zijn onvergeeflijke naïviteit, grenzeloze egoïsme en ijdelheid, kortom: zijn aangeboren bekrompenheid, waarvan hij zich het resultaat – aangezien hij haar nooit op foto's of in levenden lijve had gezien – nauwelijks meer kon herinneren, dus om de essentie oprecht weer te geven: hij kon zich helemaal niet meer herinneren dat hij een dochter had, een ongelukje, zoals men placht te zeggen, hij was het vergeten of liever gezegd: hij had geleerd er niet aan te denken, als hij daar tenminste gelegenheid toe had, want wanneer hij tijdelijk, soms jarenlang, zoals ook nu, met rust gelaten was 'van die kant', werd het door de tijd uit zijn hoofd gespoeld, samen met het hele verleden, en aangezien ze hem inderdaad al een paar jaar niet meer hadden lastiggevallen, meende hij ervan bevrijd te zijn, tot gistermiddag, toen dat meisje hier plotseling opdook en hem met een megafoon toeschreeuwde: 'Ik ben je dochter, etterbult' en 'Nu ga je betalen', waarna ze een bord omhooghield, en er was geen twijfel mogelijk dat het 'kleine monster', dat hem plotseling uit het niets aanviel, alles van tevoren had gepland, want ze had zo'n toeter gekocht (of had ze er soms altijd een bij zich?), ze had een bord gefabriceerd en de plaatselijke pers zover gekregen om met haar mee te gaan, ze kwam hier dus met die lui, waardoor duidelijk was dat ze heel goed wist waar

ze mee bezig was, en juist daarom had ze hem meteen al schrik aangejaagd, aangezien ze hem dwong te veronderstellen dat hij weer iets vergeten was, iets wat hij had moeten weten maar dus niet wist omdat het hem maar niet te binnen wilde schieten, en dus kon hij er allemaal geen touw aan vastknopen, want wat wilde ze nou na al die jaren, negentien om precies te zijn, hij probeerde het zich te herinneren maar het lukte niet, hij was al zeer ver gevorderd met zijn oefeningen, dus in feite was hij niet in staat om zich dingen te herinneren, met name wanneer het om zijn langetermijngeheugen ging, en dit leek nu gevaarlijk, want als hij zich niet kon herinneren wat hij nog zou moeten weten, dan zou hij ook niet in staat zijn om zich te verdedigen, hij probeerde krampachtig te bedenken wat er aan de hand was, waarom alles zo onbegrijpelijk was, want niets ging zoals verwacht had kunnen worden, 'dit meisje' klopte bijvoorbeeld niet bij zijn hut aan om hem op de man af te zeggen wat zij op haar lever had, maar 'ging rechtstreeks op het doel af' en had alles van tevoren gepland rond haar aankomst, want ze zou met de grootste bombarie beginnen, namelijk met een demonstratie, en daartoe zou ze het gepeupel optrommelen, want wat stelde een demonstratie voor zonder gepeupel, niets toch, vanuit het meisje gezien waren alle gebeurtenissen berekend, doordacht en gepland, het programma, het verloof, de choreografie van het geheel, terwijl het van hem uit gezien een chaos was, het begin al, vanaf gisteren 12.27, en ook nu, alles, hier in het middelpunt van de gebeurtenissen, dus aan de ene kant stond hijzelf met zijn verwarring en onbegrip en natuurlijk de plotselinge woede, en aan de andere kant iemand anders, die hij helemaal niet kende, met een vooropgezette strategie, waarvan vooralsnog alleen duidelijk was dat die bestond, dat zij daarmee gekomen was, een strategie, want ze leek het allemaal geleidelijk te verwezenlijken, in kleine, hiërarchisch gestapelde stappen, daar had je al het feit dat ze het bij voorbaat zo georganiseerd had dat ze meteen door journalisten en de mensen van twee televisieploegen was omringd toen ze hem vond in het Braambos, zoals de plaatselijke bevolking het verwilderde, bijna ondoordringbare verlaten gebied ten noorden van de stad spottend noemde, ze wilde dus kennelijk dat er meteen getuigen